

نگاهی به نظام رفاه و تأمین اجتماعی در مجمع الجزایر آمریکای جنوبی

کوبا، پیشرفته‌ترین سیستم درمان رایگان در جهان

گزارش

جمهوری کوبا، شامل مجمع الجزایری در دریای کارائیب واقع در آمریکای جنوبی است که بیشتر با مبارزات ضدامپریالیستی آن طی نیمه دوم قرن بیستم و البته قهرمان ملی و نسبتاً جهانی مبارزه با امپریالیسم آمریکایعنی فیدل کاسترو شناخته می‌شود. همین موضوع باعث تحمیل تحریم‌های سخت از سوی ایالات متحده آمریکا به این کشور طی دهه‌های متعددی شد که اقتصاد کوبا را با چالش‌های متعددی روبه‌رو ساخت. در عین حال، کوبا با وجود تحریم‌ها و محدودیت‌های بی‌شمار و به عنوان معدود کشورهای سوسیالیستی فعلی در جهان، برنامه‌های جامعی برای تأمین حداقل‌های رفاه و تأمین اجتماعی اجرا می‌کند که مهمترین آنها رایگان بودن تمامی خدمات آموزشی و بهداشتی و درمانی برای شهروندان این کشور است.

بررسی مسائل و مشکلات تأمین اجتماعی در سطح جهان

خدمات الکترونیک و افزایش انتظارات عمومی

در بسیاری از کشورها، ارائه خدمات به مشتریان و مشترکان به طور روزافزون در حال حرکت به سمت دیجیتالی شدن است که این انتظارات را از تأمین اجتماعی و سایر سازمان‌های دولتی بالا می‌برد. علاوه بر این، افزایش آگاهی حقوق بشری نسبت به تأمین اجتماعی موجب افزایش تقاضای عمومی برای مزایا و خدمات بهتر می‌شود اما انجام این کار با وجود چالش‌های مالی، اجتماعی-اقتصادی، جمعیتی و زیست‌محیطی برای سیستم‌های تأمین اجتماعی دشواری‌هایی را به همراه دارد. این چالش‌ها مدیران سازمان‌های تأمین اجتماعی در جهان را به جست‌وجوی مدل‌های خدمات بهتری می‌کشد که مقرون به صرفه‌تر و به راحتی مقیاس‌پذیر باشند. تغییر به سمت دولت الکترونیک باعث شده که مردم از نظر دامنه و کیفیت خدمات عمومی انتظار بیشتری داشته باشند.

با دیجیتالی شدن خدمات عمومی، از جمله برای امنیت اجتماعی، عموم مردم نیز انتظار شفافیت، پاسخگویی و حکمرانی بهتر را دارند. انتظار این است که دولت الکترونیکی باید تعامل با ادارات و سازمان‌های دولتی را آسان‌تر کند، فساد را از بین ببرد، تشریفات اداری و بوروکراسی را حذف کند و خدمات «در هر زمان، هر مکان» را با توجه به نیازها، انتخاب‌ها و ترجیحات کاربران ارائه دهد. از منظر اداری، فناوری‌های دیجیتال باید کیفیت خدمات عمومی را به طور کلی با استفاده از اطلاعاتی که قبلاً در اختیار مدیریت دولتی قرار دارد (با رعایت اصل «یک بار بپرس» افزایش دهد و بدین ترتیب رویه‌های به هم پیوسته و چندسازمانی را از طریق یک درگاه اینترنتی با اداری انجام دهد. فناوری موبایل و رسانه‌های اجتماعی دسترسی فوری ۲۴ ساعته و ۷ روزه هفته را به اطلاعات فراهم می‌کنند

و خدمات عمومی از جمله مدیریت تأمین اجتماعی را تحت نظارت عمومی بی‌سابقه‌ای قرار می‌دهند. تجارب مثبت مشتری در دریافت خدمات، شهرت سازمان را افزایش می‌دهد، اما از سوی دیگر، بازخورد منفی مشتری می‌تواند آسیب‌زا باشد. مدیران ارشد کاملاً آگاه هستند که گزارش‌های مربوط به خدمات غیراستاندارد می‌تواند به سرعت در فضای مجازی منتشر و به تیتراژ اخبار تبدیل شود. این بُعد جدیدی به هدف تأمین اجتماعی یعنی ارائه کمک مناسب، در زمان مناسب، به فرد مناسب می‌افزاید. نهادهای تأمین اجتماعی تنها باید ارائه‌دهنده خدمات به افراد باشند بلکه این خدمات باید به خوبی انجام شود و رضایت کامل افراد تحت پوشش را به همراه داشته باشد. دلایل قانع‌کننده‌ای برای پیشرفت تحول دیجیتال در خدمات وجود دارد. فناوری‌های دیجیتال امکان تغییر خدمات عمومی و تعامل بیشتر با شهروندان و دستیابی به اعتماد عمومی بالاتر از طریق خدمات شفاف‌تر و مؤثر را فراهم می‌کنند. علاوه بر راحتی شهروندان و صرفه‌جویی در زمان و منابع، دلایل اقتصادی محکمی وجود دارد که تصمیم‌گیری مبتنی بر داده‌ها باعث تسهیل خروجی و بهره‌وری بهتر می‌شود. با این حال، برای اینکه دولت الکترونیک و دولت دیجیتال به وعده خود عمل کنند، چالش‌ها و موانع مهمی وجود دارد که باید بر آنها غلبه کرد.

ایرن واعظ‌زاده

روانما‌نگار

رویکرد اصلی نظام تأمین اجتماعی در کوبا، جامعیت فراگیری آن برای شهروندان و ساکنان این کشور، بیمه اجتماعی و نظام حمایت اجتماعی است که با ایدئولوژی این جمهوری سوسیالیستی همخوانی دارد

پوشش همگانی و رایگان سلامت مبتنی بر مراقبت‌های اولیه باعث موفقیت این کشور در ارائه خدمات به مبتلایان به کرونا شده است. دولت کوبا با برنامه‌ریزی در این زمینه، بیشترین منابع را به مناطق اختصاص داد که شامل پایین‌ترین فشار اجتماعی-اقتصادی است که مخاطرات بالایی را در دوره همه‌گیری متحمل می‌شدند. این امر باعث شد تا نرخ مرگ‌ومیر ناشی از ویروس کرونا در کوبا یکی از پایین‌ترین نرخ‌ها در قاره آمریکا باشد. طبق منطق نظام بهداشتی کوبا قبل از شناسایی اولین مورد کرونا، طرحی برای پیشگیری و کنترل ویروس با مشارکت چندبخشی تدوین شد و با تأیید اولین مورد، کار گروه موقت برای مبارزه با کووید-۱۹ به عنوان یک نهاد مشورتی از دولت ایجاد شد. اقدامات برای مقابله با بیماری همه‌گیر با اقدامات پیشگیرانه در جامعه آغاز شد، در مراکز ایزوله ادامه یافت و مجدداً در جامعه با اقدامات مراقبت و پیگیری بیماران بهبود یافته خاتمه یافت. با رعایت اصل سرزمینی، آزمایشگاه‌های تشخیص مولکولی در استان‌هایی که فاقد آن بودند، ایجاد شد. همچنین سایر اقدامات این کشور در این زمینه شامل مراقبت و درمان رایگان پزشکی، تهیه یک طرح ملی بین‌بخشی واحد در دولت، استفاده از راهبردهای خاص برای تحقیق، تشخیص و ردیابی موارد و اجرای پروتکل جهانی برای پیشگیری از بیماری و درمان موارد تأیید شده بود.

نظام تأمین اجتماعی

نخستین قانون جامع تأمین اجتماعی در کوبا در سال ۱۹۶۳ یعنی چهار سال پس از انقلاب این کشور طراحی و اجرا شد و دو بار طی سال‌های ۱۹۷۹ و ۲۰۰۸ مورد بازنگری قرار گرفت. رویکرد اصلی نظام تأمین اجتماعی در کوبا، جامعیت فراگیری آن برای شهروندان و ساکنان این کشور، بیمه اجتماعی و نظام حمایت اجتماعی است که با ایدئولوژی این جمهوری سوسیالیستی همخوانی دارد. در عین حال برای دریافت مزایا باید در کوبا تأمین اجتماعی در کوبا، فرد باید واجد برخی شرایط باشد. نخست، یک فرد باید یک کارگر شاغل (با یا مانده) واجد شرایط یک کارگر شاغل باشد. ثانیاً، برای دریافت مزایای تأمین اجتماعی نیازی نیست که یک فرد شهروند کوبایی باشد؛ زیرا بسیاری از مزایا برای مهاجرانی که سابقه سکونت و کار طولانی مدت در کوبا را دارند نیز قابل پرداخت است. ثالثاً به دلیل تحریم‌های گسترده علیه این کشور، هیچ یک از مزایای تأمین اجتماعی کوبا در خارج از کشور قابل پرداخت نیست و در نتیجه، دریافت‌کنندگان برای دریافت مزایا باید در کوبا بمانند. در مورد بازنشستگان، این بدان معناست که یک فرد مسن باید تمام دوران بازنشستگی خود را در دست کوبا سپری کند یا برنامه بازنشستگی خود را از دست

بدهد. با توجه به کارگران معلول و بازماندگان کارگران متوفی، این بدان معناست که یک فرد (و در نتیجه، ذی‌نفعان او) باید در کوبا بمانند تا مزایای ناتوانی و بازماندگان دریافت کنند. بودجه برنامه تأمین اجتماعی کوبا از طریق ترکیبی از مشارکت‌های دولت، کارفرما و کارگران تأمین می‌شود که در این بین، بیمه‌شدگان یک تا پنج درصد از درآمد خود را به این برنامه اختصاص می‌دهند و تعاونی‌های کشاورزی نیز پنج درصد از سود سالیانه خود و افراد خوداشتغال نیز ۲۵ درصد از درآمد اعلامی خود را که مشمول حداقل و حداکثر ماهانه است، به این برنامه اختصاص می‌دهند. کارفرمایان بخش دولتی ۱۲.۵ و کارفرمایان بخش خصوصی ۱۴.۵ درصد از حقوق ناخالص خود را در اختیار این برنامه قرار می‌دهند. سایر منابع مورد نیاز نیز از سوی دولت این کشور تأمین می‌شود.

اصلاح قانون تأمین اجتماعی

افزایش امید به زندگی به عنوان روندی جهانی و به عنوان نتیجه افزایش مراقبت‌های بهداشتی و درمانی در کوبا، منجر به افزایش جمعیت بازنشسته در این کشور شده که هم از نظر نیروی کار و هم هزینه‌های پرداخت مستمری و ارائه خدمات بهداشتی، درمانی و مراقبتی، نظام تأمین اجتماعی کوبا را با چالش‌های جدیدی مواجه ساخته است؛ چالش‌هایی که نظام اقتصادی و تأمین اجتماعی بسیاری دیگر از کشورها را نیز درگیر کرده است. طبق برآوردها، در حال حاضر از حدود ۱۱ میلیون نفر جمعیت کوبا، حدود ۲ میلیون نفر ۶۰ سال یا بیشتر دارند. آخرین آمارهای سرشماری جمعیت کوبا نشان می‌دهد این جزیره قرار است تا سال ۲۰۲۵ پیرترین جمعیت آمریکای لاتین را داشته باشد. همین امر باعث شده تا طی اصلاحات صورت گرفته در سال ۲۰۰۹، سن بازنشستگی برای مردان به ۶۵ سال و برای زنان نیز به ۵۵ سال افزایش یابد. همچنین بودجه فعلی تأمین اجتماعی کوبا بیش از ۶ میلیارد پزو (هر پزو حدود ۳۰ هزار تومان) است که قرار است تا سال ۲۰۳۰ دو برابر شود؛ زیرا دولت قصد دارد منابع بیشتری را به تأمین اجتماعی اختصاص دهد تا حمایت‌های اجتماعی از شهروندان را تضمین کند. تغییر دیگر در این قانون مربوط به مستمری از کارافتادگی کامل است. برخلاف قانون قدیم، امروز کارگر کوبایی که دچار حادثه شده یا از کار افتاده است، صرف‌نظر از مدتی که شاغل بوده باشد، فقط تا زمانی که کار کرده باشد، از مستمری کارافتادگی کامل برخوردار است. همین‌طور به منظور تأمین نیروی کار مورد نیاز این کشور، فردی که بازنشسته می‌شود، حق دارد دوباره به نیروی کار بپیوندد و هم‌زمان با دریافت مستمری بازنشستگی، حقوقی مشابه حقوق سایر کارگران را از کار جدیدش دریافت کند.

سیستم بازنشستگی اجتماعی

طبق اطلاعات موجود در سال ۲۰۱۷، افراد بالای ۶۵ سال تقریباً ۱۱.۷ درصد از جمعیت کوبا را تشکیل می‌دادند و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۵۰ جمعیت این گروه به ۲۷ درصد از کل جمعیت این کشور افزایش یابد. دولت جمهوری کوبا سابقه طولانی در طرح‌های بازنشستگی اجتماعی دارد که به سال ۱۹۶۳ بازمی‌گردد و اخیراً چارچوب قانونی را برای حمایت از حق امنیت درآمد افراد مسن در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۱۱ گسترش داده و طرح بازنشستگی تأمین اجتماعی موجود را تقویت کرده است. در این کشور مؤسسه ملی تأمین اجتماعی مسئول اداره و مدیریت وجوهی است که به این منظور اختصاص داده شده است. طرح بازنشستگی کشوری کوبا (SSPS) یک طرح بازنشستگی اجباری و مشارکتی است که برای همه افراد شاغل در دولت تعاونی‌ها و کشاورزان اجرا می‌شود و طی اصلاحات قانونی در سال ۲۰۱۱ این طرح به افراد خوداشتغال نیز گسترش یافت. این طرح برای زنان بالای ۶۰ سال و مردان بالای ۶۵ سال در دسترس است. مشمولان که به مدت ۳۰ سال کار کرده باشند، حق دریافت حداقل پرداخت ماهانه ۲۰۰ پزو را دارند. همچنین چنانچه فرد ۷۵ درصد زمان کارش را در مشاغل سخت و زیان‌آور سپری کرده باشد، سن بازنشستگی پنج سال کاهش یافته و مردان ۶۰ ساله و زنان ۵۵ ساله می‌توانند درخواست بازنشستگی کنند. مبنای محاسبه مستمری بازنشستگی پنج سال پر درآمد در ۱۵ سال قبل از بازنشستگی است. پرداخت‌های ماهانه به ازای هر سال کار، دو درصد افزایش می‌یابد و افراد مسن نیز حق دارند بدون از دست دادن حقوق بازنشستگی خود به دنبال استخدام مجدد باشند. مدعیانی که کمتر از ۳۰ سال مشارکت داشته‌اند، حق دریافت پرداخت‌های ماهانه به شرح فوق را به میزان ۴۰ درصد دارند. به منظور حصول اطمینان از شبکه ایمنی کافی، مزایای ماهانه برای کسانی که واجد شرایط (SSPS) نیستند یا به‌طور جزئی یا کامل ناتوان هستند نیز در دسترس است (SPSS). تقریباً به ۸۷ درصد از افراد مسن در کوبا تعلق می‌گیرد که یکی از بالاترین نرخ‌های پوشش در آمریکای لاتین است. در این کشور نسبت وابستگی عبارت است از نسبت جمعیتی که به لحاظ اقتصادی و مالی به دیگران وابسته هستند نیز با سالمند شدن جمعیت و کاهش زادوولد در حال افزایش است؛ مشکلی که بسیاری از کشورهایی جهان با آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند. به این معنا تعداد افرادی که در سن فعالیت نیستند (زیر ۱۵ سال و بالای ۶۵ سال) در حال افزایش است و این موضوع فشارهای زیادی را بر نظام تأمین اجتماعی این کشور وارد می‌کند.

حمایت از بازماندگان

طبق قانون تأمین اجتماعی پیشین کوبا، تنها زنان بیوه مورد حمایت نظام تأمین اجتماعی این کشور قرار می‌گرفتند اما در قانون جدید، مزایای حمایت از بازماندگان به مردان نیز تعلق می‌گیرد، به این معنا که هر فرد بالای ۶۵ سال یا دارای معلولیت که به همسر متوفی خود وابسته است، حق برخورداری از مستمری را دارد. همچنین تغییراتی در حمایت از کودکان یتیم شده وجود دارد که طبق آن اگر پدر و مادر هر کودک از دنیا بروند، کودک تا پایان مدرسه از مزایای حمایت اجتماعی برخوردار می‌شود و در صورت فوت تنها یکی از والدین، پس از بررسی وضعیت خانواده، ممکن است تا پایان تحصیل به فرزند کمک شود.

بیمه از کارافتادگی

مستمری از کارافتادگی در کوبا برای از کارافتادگی کلی از کار، ۵۰ درصد از میانگین درآمد ماهانه بیمه شده در پنج سال دارای بالاترین درآمد در ۱۵ سال آخر کار به اضافه یک درصد از حقوق سالیانه و حداکثر تا ۲۰ سال کار پرداخت می‌شود. همچنین حداکثر مستمری از کارافتادگی ماهانه (شامل مکمل عمل قهرمانانه و مستمری شایستگی‌های ویژه) ۹۰ درصد میانگین درآمد ماهانه بیمه‌شده است. همچنین در موارد از کارافتادگی جزئی، به صورت درصد از میانگین درآمد ماهانه فرد بیمه‌شده در یک سال قبل از شروع از کارافتادگی و حداکثر تا یک سال پرداخت می‌شود.